

धोरण : 9

संस्कृत

16. अजेयः स भविष्यति

स्वाद्याय

અનુવાદ

સિંહાદેકં બકાદેકં ષટ શુનઃ ત્રીણિ ગર્દભાત् ।
વાયસાત્પત્રચ શિક્ષેચ્ચ ચત્વારિ કુકુટાદપિ ॥૧॥

(માણસ) સિંહ પાસેથી એક, બગલા પાસેથી એક,
કુતરા પાસેથી છ, ગઘડા પાસેથી ત્રણ, કાગડા પાસેથી પાંચ
અને કુકડા પાસેથી ચાર (ગુણો) શીખવાં જોઈએ.

प्रभूतमल्पकार्यं वा यो नरः कर्तुमिच्छति ।

सर्वारम्भेन तत्कुर्यात् सिंहादेकं प्रकीर्तितम् ॥ २ ॥

જે માણસ ધર્ષણ કે થોડું કાર્ય કરવા છાયે છે તેણે
તે સર્વ પ્રકારના ઉદ્ઘમ વડે કરવું જોઈએ. સિંહ પાસેથી (આ)
એક (ગુણ લેવાનું) કહેવાયું છે.

सर्वनिद्रयाणि संयम्य बकवत् पतितो जनः।

कालदेशोपपन्नानि सर्वकार्याणि साधयेत् ॥ ३ ॥

બધી ઇન્ડિયોને સંયમિત કરીને બગલાની જેમ પડેલા
(સમજદાર) માણસે કાળ અને દેશના સંદર્ભમાં પ્રાપ્ત થયેલાં બધાં
કાર્યો સિદ્ધ કરવાં જોઈએ.

**प्राप्ताशी स्वल्पसंतुष्टः सुनिद्रः शीघ्रचेतनः
प्रभुभक्तश्च शूरश्च ज्ञातव्याः श्वगुणा हि षट् ॥4॥**

મળેલું ખાનાર, થોડામાં સંતુષ્ટ થનાર, સારી રીતે ઊંધનાર,
તરત જ જાગી જનાર, સ્વામિભક્ત અને બહાદુર – કૃતરાના
આ છ ગુણો જાણવા.

अविश्वामं वहेद् भारं शीतोष्णं च न विन्दति ।

ससन्तोषस्तथा नित्यं त्रीणि शिक्षेत गर्दभात् ॥ ५ ॥

(ગધેડો) થાક્યા વિના બોજો ઉપાડે, ઠંડી-ગરમીની પરવા
કરતો નથી અને હંમેશાં સંતોષવાળો રહે છે. ગધેડા પાસેથી
આ ત્રણ (લક્ષણો) શીખવાં જોઈએ.

गृद्गार्हस्थ्यचातुर्यं काले चालयसंव्रहम्।
अप्रमादमनालस्यं पञ्च शिक्षेत वायसात् ॥ 6 ॥

ગુપ્ત ગૃહસ્થજીવન, ચતુરાઈ, યોગ્ય કાળે માળે
બનાવી લેવો, પ્રમાદ-બેદરકારીનો અભાવ અને આપસ
ન હોવી - કાગડા પાસેથી આ પાંચ (લક્ષણો) શીખવાં.

युद्धं च प्रातरूप्त्यानं भोजनं सह बन्धुभिः ।

स्त्रियमापद्गतां रक्षेत् चतुः शिक्षेत कुकुटात् ॥७॥

લડાઈ કરવી, વહેલી સવારે ઉઠવું, પોતાના જતભાઈઓ
સાથે ભોજન કરવું અને મુશ્કેલીમાં મુકાયેલી સ્થીને બચાવવી -
કુકડા પાસેથી આ ચાર (લક્ષણો) શીખવાં.

य एतान् विंशतिगुणान् आचरिष्यति मानवः ।
कार्यावस्थासु सर्वासु अजेयः स भविष्यति ॥८॥

જે માણસ આ વીસ ગુણોને સર્વ કામકાજની
અવસ્થાઓમાં આચરણમાં મૂકશે તે અજેય થશે.

स्वाध्याय

प्रश्न 1. विकल्पेभ्यः समुचितम् उतरं चिनुत ।

(1) सिंहात् कति लक्षणानि शिक्षेत ?

(क) एकं लक्षणम्

(ग) त्रीणि लक्षणानि

(ख) द्वे लक्षणे

(घ) बहुलक्षणानि

(2) प्रभृतम् शब्दस्य विरुद्धार्थकः कः शब्दः ।

(क) शीतम्

(ख) अल्पम्

(ग) उष्णम्

(घ) विभूतम्

(3) गर्दभः अविश्वामं किं वहति ?

(क) गुणम्

(ख) भारम्

(ग) भागम्

(घ) अन्नम्

(4) काकशब्दस्य कः पर्यायः ?

(क) रासभः

(ख) कोकिलः

(ग) वायसः

(घ) केसरी

प्रश्न 2. उदाहरणानुसारं शब्दरूपाणां परिचयं कारयत -

शब्दरूपम्	मूलशब्दः	प्रकारः	लिङ्गम्	विभक्तिः	वचनम्
उदा. सिंहात्	सिंह	अकारान्तः	पुलिलिङ्गम्	पञ्चमी	एकवचनम्
(1) नरः	नर	अ-कारान्तः	पुंलिलिङ्गम्	प्रथमा	एकवचनम्
(2) कार्याणि	कार्य	अ-कारान्तः	नपुंसकलिङ्गम्	प्रथमा	बहुवचनम्
(3) बन्धुभिः	बन्धु	उ-कारान्तः	पुंलिलिङ्गम्	तृतीया	बहुवचनम्
(4) भारम्	भार	अ-कारान्तः	पुंलिलिङ्गम्	द्वितीया	एकवचनम्

પ્રશ્ન 3. અધોલિખિતાનાં પ્રશ્નાનામ् ઉત્તરાણિ ગુર્જરભાષાયાં લિખત-

(1) મનુષ્યે બગલા અને કાગડા પાસેથી શું શિખવું જોઈએ ?

ઉત્તર : મનુષ્યે બગલા પાસેથી સર્વ ઇન્જિયોને નિયંત્રિત કરીને
એકાગ્ર ચિત્તે પોતાનું કામ કરવાનું શિખવું જોઈએ. કાગડા
પાસેથી મનુષ્યમા લક્ષણો શિખવાં જોઈએ ગુપ્ત ગૃહસ્થ
જીવન, ચતુરાઈ, યોગ્ય સમયે માળો બાંધવો, બેદરકારીનો
અભાવ અને આપસ વિનાનું જીવન,

(2) ગઘેડામાં કયા ગુણો છે?

ઉત્તર : ગઘેડામાં ત્રણ ગુણો છે : થાક્યા વિના બોજો ઉપાડવો,
ઠંડી - ગરમીની પરવા ન કરવી અને હંમેશાં સંતુષ્ટ રહેવું.

(3) કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં અજોય બનવા માટે મનુષ્ય શું કરવું જોઈએ?

ઉત્તર : જે મનુષ્ય પશુ-પક્ષીઓનાં આ વીસ લક્ષણોને કામકાજની
બધી અવસ્થાઓમાં આચરણમાં મૂકશે તે કોઈ પણ
પરિસ્થિતિમાં અજોય બનશે.

प्रश्न 4. श्लोकपूर्ति करितु-

- (1) प्रभूतमल्पकार्यं वा यो नरः कर्तुमिच्छति ।
सर्वारम्भेन तत्कुर्यात् सिंहादेकं प्रकीर्तितम् ।
- (2) प्राप्ताशी स्वल्पसंतुष्टः सुनिद्रः शीघ्रचेतनः
प्रभुभक्तश्च शूरश्च ज्ञातव्याः श्वगुणा हि षट् ।

પ્રશ્ન 5. ગુર્જરભાષાયામ् અનુવાદં કૃત્વા તયોઃ અર્થવિસ્તારં બોધં ચ લિખત-

(1) સર્વનિદ્રયાણિ સંયમ્ય બકવત् પતિતો જનઃ ।
કાલદેશોપપન્નાનિ સર્વકાર્યાણિ સાધ્યેત् ॥

અનુવાદ-

બધી ઇન્દ્રિયોને નિયંત્રિત કરીને બગલાની જેમ રેહેલા
સમજદાર માણસે કાળ અને દેશના સંદર્ભમાં પ્રાપ્ત થયેલાં બધાં કાયો
સિદ્ધ કરવી.

અવિસ્તાર -

આ શલોકમાં જણાવ્યું છે કે મનુષ્યે બગલાના એક ગુણને અપનાવવો જોઈએ. બગલો પોતાનાં બધાં અંગોને સંયમિત કરી, એકાગ્ર થઈને માછલાં પાકડે છે અને પોતાનું પેટ ભરે છે તેમ સમજર માણસે પણ પોતાની ઇન્દ્રિયોને પૂર્ણપણે નિયંત્રિત કરીને કાળ અને દેશના સંદર્ભમાં મળેલાં બધાં કાર્યો પાર પાડવાં જોઈએ,

બોધ : મનુષ્યે જીવનચાત્રામાં સફળ થવા માટે એકાગ્રતાનો ગુણ શીખવો જોઈએ.

(2) અવિશ્રામં વહેદ ભારં શીતોળં ચ ન વિન્દતિ ।

સસન્તોષસ્તથા નિત્યં ત્રીણિ શિક્ષેત ગર્દભાત् ॥

અનુવાદ :

(ગધડો) થાક્યા વિના બોજો ઉપાડે છે, ઠંડી-ગરમીની
પરવા કરતો નથી અને હંમેશાં સંતુષ્ટ રહે છે. ગધડા પાસેથી આ ત્રણ
(ગુણો) શીખવાં જોઈએ.

અર્થવિસ્તાર :

આ શલોકમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે મનુષ્યે થાક્યા વિના
જીવનનો - સંસારનો ભાર, સંસારની બધી જવાબદારીઓનો
બોજો ઉઠાવવો જોઈએ, ઠંડી-ગરમીની કદાપિ પરવા ન કરવી જોઈએ
અને હંમેશાં સંતુષ્ટ રહેવું જોઈએ. સંતોષી નર સદા સુખી અને સંતોષ
એ માણસોનો મોટો ખજાનો છે. ગધેડાના આ ત્રણ ગુણો અપનાવીને
મનુષ્ય જીવનમાં સુખી થઈ શકે.

બોધ :

મનુષ્ય જીવનમાં બધી જવાબદારીઓનો ભાર ઉપાડી, ઠંડી
ગરમીની પરવા કર્યા વગર સંતોષને પોતાનો સાથી બનાવવો જોઈએ.

(3) युद्धं च प्रातरूप्त्यानं भोजनं सह बन्धुभिः ।

स्त्रियमापद्गतां रक्षेत् चतुः शिक्षेत कुकुटात् ॥

અનુવાદ :

લડાઈ કરવી, વહેલી સવારે ઉઠવું, પોતાના જતભાઈઓ
સાથે ભોજન કરવું અને મુશ્કેલીમાં મુકાયેલી લીને બચાવવી – કુકુટા
પાસેથી આ ચાર ગુણો શીખવા.

અર્થવિસ્તાર -

આ શલોકમાં કુકડાનાં ચાર ગુણોને મનુષ્યે અપનાવવાં એવી વાત કરી છે. કુકડો અન્ય કુકડા સાથે લડે છે એમ મનુષ્ય પણ અન્યાયનો સામનો કરવા યુદ્ધ કરવું જોઈએ, કુકડો વહેલી સવારે ઉઠીને કુકડેકુક કરીને બધાંને જગાડે છે તેમ મનુષ્યે પણ સદા સ્વસ્થ અને નીરોગ રહેવા માટે વહેલું અમૃતવેળાએ ઉઠી જવું જોઈએ. કુકડો પોતાના જતભાઈઓ સાથે મળીને લોજન કરે છે તેમ મનુષ્યે પણ સંગઠનનો ગુણ અપનાવવો જોઈએ.

કુકડો મુશ્કેલીમાં મુકાયેલી કુકડીને રક્ષે છે તેમ મનુષ્ય પણ સ્ત્રીઓ
પ્રત્યે સમ્માનભાવના કેળવવી જોઈએ.

બોધ :

કુકડાના ચાર ગુણો જીવનમાં અપનાવીને મનુષ્ય પોતાનું
જીવન સાર્થક બનાવવું જોઈએ.

Thanks

For watching